

ÜNİVERSİTELER-ARASI SEÇME SINAVININ (ÜSS'NİN) TÜRKİYE ŞARTLARINA UYGUN OLUP OLMADIĞININ İNCELENMESİ VE BAZI ÖNERİLER

Dr. İbrahim KOYUNCU

A. Araştırmanın Gayesi

Bu araştırmaya, bazı tartışmalar ve incelemelerin ışığında başlanmış ve aşağıda belirttiğimiz önemli sorunlara, kısmen de olsa, bazı açıklamalar ve çözümler bulmağa çalışılmıştır. Bu sorunları şöyle belirtebiliriz:

1) Kendi dönemlerindeki öğrenci gurubunun (ÜSS'ye göre) en üst % 10 u içine giren öğrencilerin üniversite eğitimleri süresince hangi sebeplerden dolayı Tablo l'de görülen çok düşük performansları gösterdiklerini izaha çalışmak, tartışmak.

2) ÜSS'lerinin ne derece optimal bir sistem olduğunu göstermek ve bu sistemi değerlendirmek.

Burada göstermeğe çalışacağımız husus, bu sınav sisteminin Türkiye şartlarına uygun olup olmadığını tesbit etmek olacak.

3) Yukarıdaki araştırmalar neticesinde, ÜSS sistemi, Türkiye şartlarına uygun bulunmazsa, neler yapılabileceğini bazı alternatifler ortaya atıp bunların ne derece optimal olma olasılıklarının (ihtimallerinin) bulunabileceğini göstermeğe çalışmak.

4) Ve nihayet, bu inceleme ile bir tartışma ortamı yaratmak ve ÜSS sisteminin değiştirilmesine gidilmesi için daha ciddi bir çalışmaya önayak olmak.

B. Araştırmada Kullanılan Metodoloji

Bu kısa araştırmada kullanılan metodoloji kullanıldığı kısımda anlatılmıştır. Özet olarak:

1) USS'larında alınan puanlarla muvaffakiyet (performans) arasındaki ilişkiyi tesbit etmek için, belli yıllarda üniversiteye giren bir gurup öğrencinin yıllar içindeki performansı incelenmiştir.

Burda metod olarak, seçilen öğrenci gurubu, puanlarına göre üst ve alt-gurup olarak ele alınmış ve hangi gurubun daha çok muvaffak olduğu araştırılmıştır. Tablo 1 A).

Tablo IA: 1974'de ODTÜ'ne Giren Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Giriş Puanı ile Zaman İçindeki Muvaffakiyetleri Arasındaki İlişki

Section'u	Giriş Puanı	Performansı				Toplam Üstünlük
		1. Sınıfta	2.	3	4. Sınıfta	
1. Matemetik Öğretmeni	411-360 (39 öğrenci)	5	3	3	1	24
	360-352 (31 öğrenci)	3	5	4	0	25
2. Fizik Öğretmeni	483-360 (21 öğrenci)	**	2	1	0	7
	360-351 (39 öğrenci)	4	3	4	0	22
3. Kimya Öğretmeni	423-360 (30 öğrenci)	1	7	1	1	22
	360-353 (27 öğrenci)	1	8	2	1	27
4. Sosyal konular Öğretmeni	421-370 (10 öğrenci)	0	1	0	0	2
	370-360 (10 öğrenci)	0	2	4	0	16

Not: Toplam Üstünlük şöyle hesaplanmıştır:

Her sınıftaki öğrenci sayısı o sınıfın numarası ile çarpılıp bütün sınıflar için bulunan bu puanlar toplanmıştır.

Yani, $P_{\text{üs}} = \sum S_0 \times S.$

Tablo 1B: 1978'da ODTÜ, Eğitim Bölümü Hazırlık Öğrencilerinin Giriş Puanı ile Performansları Arasındaki İlişki

Section'u	Giriş Puanı	Hazırlıkta		I. Sınıf		Geçen
		Kişi	Oran (%)	Kişi	Oran (%)	
a) Eğitim Matematik	502-423	45	45	25	25	(55 %)
	423-413	45	45	31	31	(69 %)
		90	90	56	56	(62 %)
b) Eğitim Fizik	475-420	33	33	15	15	(45 %)
	420-413	45	45	20	20	(45 %)
		78	78	35	35	(45 %)
c) Eğitim Kimya	456-420	35	35	27	27	(77 %)
	420-414	35	35	23	23	(66 %)
		70	70	50	50	(70 %)
d) Eğitim Biyoloji	447-426	8	8	4	4	(50 %)
	420-414	17	17	8	8	(47 %)
		25	25	12	12	(48 %)
e) Eğitim Sosyal	514-450	9	9	4	4	(44 %)
	450-434	11	11	7	7	(64 %)
		20	20	11	11	(55 %)

(*) Bu araştırma çok dar çerçeveli olup sadece Eğitim Bölümü öğrencilerinin durum ele alınmıştır.

C. Üniversiteye Giriş ve Performans

1) Neden ÜSS?

Üniversiteye girişte neden sınav yapıldığı ve bunun ana sebepleri, bu sınavları idare eden eski ve yeni yöneticiler tarafından (1) açıklanmıştır. Prof. Mihçioğlu'nun (1, s. 7-8 de) belirttiği gibi, 1) Liseyi bitiren öğrenci sayısı çok süratle artarken, 2) Üniversite ve yüksek okulların bu öğrencileri kabul etme kapasiteleri çok cüzi bir artış göstermiştir. Ayrıca Türkiye'deki ekonomik sistem sebebiyle, bazı mesleklerdeki kişilerin diğerlerinden çok büyük kazançlar elde edebilmeleri, birçok öğrencinin bu mesleklere yönelmesini ortaya çıkarmıştır.

(1) Mihçioğlu, Cemal. "Üniversiteye Girişin Yeniden Düzenlenmesi", A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. No. 40, Ankara 1974.

Üniversite ve yüksek okullarda eğitim plânlaması, birbirine zıt gibi görünen iki faktörün etkisini dengelemeye çalışır. (2)

a) Bunların ilki, **öğrencileri yer isteği** olarak belirlenebilir.

b) İkinci faktör ise, **ekonominin belli özelliklere sahip eğitilmiş fertlere olan ihtiyaç**, olarak düşünülebilir.

Bu konuda çok tartışma ve araştırmalar yapılmıştır (2). Üniversiteler, ekonomik ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim programlarını **plânlarlarsa, bunun eğitimi görecek olanların belki de pek istemedikleri sahalara zorlanmaları** gibi gayri-hümanist bir netice çıkacağı iddia edilmiştir. Öğrencilerin yer-isteğine göre yapılacak plânlamada ise, ekonominin isteklerini karşılayamama ihtimalinin doğabileceği ortaya atılmıştır.

Burada en uygun yol nedir? Eğitim plânlamasının öğrencilerin yer isteğine göre yapılması, fakat bu isteğin ekonominin ihtiyaçlarına yaklaşması için i) öğrencilere lise döneminde iken, çeşitli mesleklerin nelerden ibaret olduğunu ve toplam eğitim masrafları ve yurdun ihtiyaçları istatistiksel olarak anlatılması ve

ii) Çalışma Bakanlığı aracılığı ile aynı düzeye eğitim gerektiren işlerin ücretlerinin birbirine çok yakın olmasının sağlanmasına gidilmesi.

Bu konuda ayrıca şunu da eklemek gerekli: "Öğrencilerin yer isteği" onların sırf idealist hislerinden doğmuş değildir. Mesala, bir öğrenci doktor olmak istiyorsa, öğrencinin, doktora şu anda ihtiyaç olduğunu ve bu meslektekilerin iyi kazançlar edindiklerini, işlerinin rahat olduğu, vesaire gibi konularda, bazısı doğru bazısı eksik kararları bulunduğunu kabul etmek lâzım.

Kısacası, hem öğrenci ve hem de yurt ihtiyacına yaklaşan sayıda ve çeşitli sahalarda yer temininin plânlanması gerekir. Yani, hangi müessesede ne kadar, hangi seviyede kişinin eğitileceğinin optimal şekilde plânlanması gerekir. Bu meselenin nasıl ele alınabileceğine ilerde tekrar değineceğiz.

2) Performans ve Seçme Sınavları

a) Eğitimde performans

Meşhur Bloom (3), son yaptığı araştırmalarını topladığı kitabında, çoğu kişinin belki de hemen kabul edemeyeceği bazı buluşları ortaya koymakta ve yepyeni bir eğitim felsefesi sunmaktadır.

(2) Blaug, M. "Economics of Education 1" (and II), Penguin Books, Middlesex, Eng. 1968 (1969).

(3) Bloom, Benjamin, S., "Human Characteristics and School Learning" McGraw-Hill, New York, 1976

Araştırmalarının şu önemli hususları belirlediği görülmektedir. (3.s.202):

i) Okullarda meydana gelen öğrenme belli birkaç faktörle (değişkenle) izah edilebilir. Şimdiki-öğrenme kabiliyeti bundan önceki - öğrenme durumlarının etkisi ile oluşmuştur.

ii) Okulun bu öğrenme sürecindeki rolü öğrenciye eski eksikliklerini düzeltme veyahut gelecekteki öğreniminde ona münasip ortamı yaratmaktan ibarettir.

iii) Gerekli öğrenme ortamı yaratılırsa, herhangi bir öğrenci, herhangi bir konuda ve başkaları ile aynı zaman içerisinde, istenilen seviyeye getirilebilir.

Bloom'un bu idiası bir çoğumuzun öğrenme konusundaki inançlarını manasız gibi gösterebilir. Mesela: 1) "Bazı öğrenciler iyi öğrenirler" ve bazıları ise ne yapılsa yapılsın belli şeyleri beceremezler" inancı artık pek mantıklı olarak kabul edilemez.

2) "Öğrencilerin en iyilerini seçmek için Üniversite Seçme Sınavına (ÜSS) benzer sınavlar yapmak lüzumlu ve şarttır." Gibi fikirleri de (iii)'ye dayanarak reddedebiliriz.

b) ÜSS ve Performans

Bizim için burada enteresan olan husus, Türk üniversite sistemi içerisinde elde edilen bazı bulguların Bloom'u destekler bir durum göstermesidir. Bu meseleyi biraz izah edelim. Büyük ölçme ve biçmelerden sonra üniversiteye giren öğrencilerin muvaffakiyet durumları oldukça şaşırtıcıdır. ODTÜ Fen ve Edebiyat Fakültesi'nin Eğitim Bölümü'nün çeşitli opsiyonlarına alınan öğrencilerin performansları Tablo I'de gösterilmiştir.

Tablo IA ve IB, 1974 ve 1976 yıllarında ODTÜ Eğitim Bölümü'ne ÜSS'lerini kazanarak giren öğrencilerin ODTÜ Hazırlık Okulu ve sınıflarındaki dağılımını (performanslarını) göstermektedir. Her iki yılda da 300 kadar öğrenci mezubahistir. Her iki tabloda da öğrencilerin aldıkları puanlarla çeşitli sınıflarda elde ettikleri muvaffakiyet arasındaki ilişki araştırılmıştır. Yani, beklendiği gibi, ÜSS'dan yüksek puan alan öğrenciler (veya grup) üniversitede daha az puan alanlardan (veya guruptan) daha iyi neticeler almışlar mı? Her iki tablodan da şöyle bir netice çıkarılabileceği görülüyor: ÜSS'lerinde yüksek puan alan öğrenci gurubu daha düşük puan alan guruptan daha iyi bir performans gösterememiştir. Hatta, alt orta guruptakilerin daha iyi bir performans gösterdikleri (üst sınıfa geçtikleri) her seviyede görülmektedir. Bu neticeye bütün ODTÜ ve ÜSS'lerini kazananlar için ilan etmek olanaksızdır, fakat bu neticenin önemli bir hususa işaret ettiğini kabul etmek gerekir.

i) ÜSS'lerinde aritmetik-ortalama'dan bir standard sapma üstte giriş puan alan öğrencilerin (ki üniversiteye giren öğrencilerin çoğunluğu bu gurup öğrencilerden oluşuyor) üniversitede düşük performans göstermektedir.

ii) Ayrıca bu guruptaki öğrencilerin üst-puan alanları ile alt-puan alanlarının performans bakımından üst-puan alanların lehine olduğunu söyleyemeyiz.

Dikkat edilirse, biz burada sadece ortalamanın bir standard sapma üstündeki öğrencileri gözönünde tutuyoruz. Mesala, 500'ün üstünde puan alanlarla bu "ortalama-gurubu" kıyas etmiyoruz. Bu hususun iyice aydınlanması için 1977 giriş-puanlarını ele alıp tartışmaya edvam edelim.

3. Giriş Puanları ve Öğrenci Seçimi

1977 yılı ÜSS'lerinde alınan puanlardaki dağılım ve Üniversitelere alınanlarla alınmayanlar durumlarının analizi enteresan neticeler göstermektedir. ÜSS 78 Kılavuzunda (Tablo 4'ün analizinden) bu yıl sınava 345.000 civarında öğrenci girmiştir. Fen puanlarının istatistiksel ortalaması $X = 360$ civarındadır. **Standard kayma** (deviation) $S=60$ 'a yakındır. Bu değerlerin hassas olarak tesbitine bu yazımız için lüzum görülmemiştir. Tablo 4 aşağıda yapıldığı şekilde yeniden düzenlenerek Tablo 2 elde edilmiştir.

Tablo 2 şu enteresan hususları ortaya koymaktadır:

i) Öğrenci alma kapasitesi gözönünde tutularak, bilerek veya bilmeyerek, ÜSS'lerine giren öğrencilerin bir standard kayma (IS), kadar puan ortalamasının üstünde puan alanlar (yani 420 veya üstünde puan alanlar) üniversitelere alınmıştır. Bundan önceki yıllarda (1974-76) de benzeri öğrenciler alınmıştır. Bu tip öğrencilerin ODTÜ'deki performanslarını Tablo 1 de görmüştük. Bu öğrencilerin durumlarını izah etmek çok zor görünüyor. Mihçioğlu'nun izahlarının aksine, bu öğrencilerin durumlarını ailelerinin gözetiminden uzak oluşları ve büyük kentin çeşitli tesirleri v.s. ile izah etmek olanaksız gözükmektedir. 18-20 yaşlarındaki bir gence ailesinin pek etkili olacağını sanmıyoruz. Çünkü, yeni kent etkisi herkes üzerinde varolduğu halde iyi netice alanların durumunu (girenlerin 40 % gibi) izah etmek zor olacaktır.

ii) Biz bilhassa şu noktayı vurgulamak istiyoruz. İstatistik çalışmalarına göre, standard sapma üstte veya altta puan alan öğrencilerin birbirlerinden pek farklı olmadıkları iddia edilebilir. 1977 yılı ÜSS'lerinde puan sınırları: 300 (360-60 :300) ve 420 (360-60:420) arasında olduğu görülmektedir. Tablo 2'den 300 puan veya üstün-

TABLO 2: 1977 ÜSS Daraltılmış Kapsamlı Fen Puanları Dağılımı*

Ham Puanlar		Öğrenci Sayısal	Sayısı % olarak
630-	Arası	88	0.02 %
610-630	Arası	74	0.02 %
590-610	"	170	0.05
570-590	"	300	0.09
550-570	"	530	0.16
530-550	"	980	0.29
510-530	"	1800	0.50
490-510	"	3200	0.90
470-490	"	5220	1.50
450-470	"	9000	2.60
430-450	"	14300	4.00
410-430	"	21430	6.20
390-410	"	30000	8.70
370-390	"	38000	11.20
350-370	"	46000	13.15
330-350	"	48800	14.12
310-330	"	46000	13.15
290-310	"	38000	11.20
270-290	"	26000	7.30
250-270	"	11000	3.51
200-250	"	4000	1.13

(*) ÜSS 78 Klavuzu 'Tablo 4'den çıkarılmıştır.

de puan alan 286.000 öğrencinin (toplam öğrencilerin 82 %inin bulunduğu hesap edilebilir.

İstatistik incelemelerden bulduklarımız işöyle özetleyebiliriz: Üniversiteye giren öğrencilerin çoğunluğunun (420 ve civarında puan alanların) geride kalan, 300-420 arasında puan alanlardan pek farkları yoktur. Aradaki puan farkı büyük bir olasılıkla şans faktörüne bağlıdır. **Üniversiteye girenlerin düşük performanslarında bunu destekler bir durum ortaya koyduğunu görmüştük.**

Mihçioğlu'nun da işaret ettiği gibi, bu konuda daha kesin konuşabilmek için, her puan seviyesinden belli sayıda öğrenci alıp bunların performansının incelenmesi gerekirdi. Elimizde böyle bir bilgi yok ama mevcut bilgi ve istatistiksel analiz üniversiteye aldığımız öğrencilerin çoğunluğu ile geride kalanların büyük bir çoğunluğu arasında fark olmadığı görülmektedir. **Öğrencilerin büyük çoğunluğu 300 ile 420 arasına yığıldıkları için,** (toplam olarak 268.000 öğrenci), bunlardan bir kısmını almak, gerisini (büyük bir dayanak yokken) bırakmak, bize izah edilir gözükmemektedir.

Bloom'un (3) sonr araştırmaları ile yukarıdaki analizimizi birleştirirsek şöyle bazı iddialar ortaya çıkarabiliriz:

(1) Bazı ölçmeler neticesi, öğrencilerin ancak bir kısmını üniversiteye almamız ve diğerlerini red etmemiz ve kuvvetli sebeplere dayalıymış gibi göstermemiz kabul edilecek gibi değildir.

(2) Çok yüksek puanlar veya düşük puanlar alan bir küçük grup hariç, öğrencilerin çoğunluğunu, üniversitede bazı eğitim faktörlerini (girdileri) ayarlayarak, aynı ve kabul edilebilir performansla yükseltmemiz mümkündür.

Buna göre, bu büyük kitleden kimleri alırsak alalım, eğitim faktörlerini ayarladığımız takdirde, aynı tatmin edici netice elde edilebilir. Çok büyük bir iddia gibi görülebilir bu netice, fakat mantık silsilesi takip edilmişse, bu neticenin kabul edilebilir ve muhakkak denenmeye konması gerektiği aşıkardır.

Öyleyse, üniversitede mevcut yer sayısı kadar öğrenciyi, hangi kriterleri ve yaklaşımı kullanarak almamız optimal olur? Şimdi bu konuya eğilelim.

D. ÜSS Sistemi Optimal midir?

1) ÜSS Sistemi, merkezi bir sistem olup şu hususlarla belirlendiği görülür:

(a) ÜSS Sistemi, Türk liseleri programı ve bununla birlikte üniversitelerde başarı için gerekli bilgi ve zihinsel kabiliyetleri gözönünde tutarak lise mezunlarının bu hususlara hangi derecede sahip olduklarını tesbit etmek üzere meydana getirdiği bir seçme ve yerleştirme sistemidir. Bu sistem, yurdun çeşitli yerlerinde açılan sınav merkezlerinde uygulanmakta ve bir bilgisayar programı ile sınav neticeleri değerlendirilmektedir.

(b) ÜSS değerlendirme neticelerine göre seçilen öğrenciler sisteme bağlı üniversite ve yüksek okullara yerleştirilmektedir.

2) Optimal bir sınav ve yerleştirme sistemi nedir?

Optimal bir sistem, genel olarak şöyle tanımlanabilir (4): **Optimal bir sistem**, adı geçen sistemin objektiflerini en iktisadi şartlar altında sağlayan faktörler ve durumlar topluluğuna sahip olandır.

Üniversitelerarası bir sınav sisteminin objektiflerini ise şu şekilde belirlemek mümkündür:

(Devam edecek)

(4) Emery, F.E. (Editor) "Systems Thinking" Penguin Books, Baltimore, 1972.